

MAJA ZARZYCKA

ORCID 0000-0003-2936-955X

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

w Poznaniu

ROLA IDOLI W KSZTAŁTOWANIU TOŻSAMOŚCI MŁODZIEŻY - NA PRZYKŁADZIE JUSTINA BIEBERA

ABSTRACT. Zarzycka Maja, *Rola idoli w kształtowaniu tożsamości młodzieży – na przykładzie Justina Biebera* [The Role of Idols in Shaping the Identity of Young People – a Case Study of Justin Bieber]. *Studia Edukacyjne* no. 65, 2022, Poznań 2022, pp. 83-98. Adam Mickiewicz University Press. ISSN 1233-6688. DOI: 10.14746/se.2022.65.6

The article is devoted to the role of idols in shaping the identity of young people. In the first part, the author introduced the family and school as the main educational authorities of children. This part shows the role of the church and the peer group. During the maturation stage, mass media also appear, and with them idols who assume the role of authorities. A description of who can be called an idol has been given, and several subdivisions have been made to represent the existing celebrity types. The model of adolescents' addiction to them and the negative consequences that often follow were also described. In the second part of the article, using the example of the famous singer Justin Bieber, the author presented the way in which idols affect young people. First, the life of this star was described and the events which affected his popularity. Several of his songs have also been interpreted. At the very end, comments on Justin Bieber from an online forum were presented, illustrating how the fans and the rest of the public perceive the singer. The last part briefly shows what pedagogical contexts can be introduced to the identity and activity of an idol such as Justin Bieber.

Key words: identity, youth, authority, socialization, idols

Naukowe i zdroworozsądkowe analizy oraz interpretacje tożsamości młodzieży to niekończący się proces. Kolejne młode pokolenia wzrastają bowiem w odmiennych warunkach społeczno-kulturowych, różnią się więc od poprzednich (i stąd nieustanny „konflikt pokoleń”). Odmiennie także czynniki kształtujące tę tożsamość młodzieży zmieniają się z dekady na dekadę, a tendencje w tym zakresie są niekiedy zdumiewające. Odnosi się to także do problemu podjętego w moim tekście, a związanego z rolą idoli w tej dziedzinie.

Wiele badań wykazuje, że kolejne młode pokolenia w coraz większym stopniu utożsamiają się z bohaterami kultury popularnej, kosztem znaczenia postaci związanych z tradycyjnymi wzorami socjalizacyjnymi, takimi jak rodzice, nauczyciele, czy duchowni. Nie ulega przy tym wątpliwości, że głównym źródłem identyfikowania się młodzieży z idolami są mass media. To właśnie one kreują w dużej mierze wyidealizowany (i z mojej perspektywy – fikcyjny) świat, w którym konstruowane są marzenia nastolatków. Młodzi ludzie pragną przekształcić swoją tożsamość i codzienność zgodnie ze wzorami dostarczonymi przez swoich medialnych popkulturowych bohaterów (co często może przynieść trywializację stylu życia i wartości).

W przeszłości tradycyjnymi osobami znaczącymi dla nastolatków byli ich rodzice i rodzina. Ważną rolę odgrywały także instytucje szkoły lub kościoła; trzeba także podkreślić znaczącą rolę grupy rówieśniczej. Można w tym miejscu dodać, że socjalizacyjna rola rodziców jest często utożsamiana z władzą rodzicielską, jaką sprawują dorośli nad swoimi dziećmi. W literaturze pisze się o tym jako o

subiektywnym postrzeganiu, gdzie rodzice mają zdolności lub kompetencje do wywierania wpływu, dlatego mogą, ale nie muszą faktycznie wykorzystać ten potencjał¹.

Rodzice stanowili przez wieki absolutnie podstawowe źródło wzorów, wartości i kulturowego kapitału. Z kolei, należy zwrócić uwagę na rolę nauczycieli i związany z nią ich wielowiekowy autorytet. Jak pisze J. Liu,

w edukacji nauczycielski autorytet jest niezbędny, dlatego istotą problemu nie jest konieczność samego autorytetu nauczyciela, ale jakiego rodzaju autorytetu nauczyciela potrzebujemy².

Trudno nie powrócić do roli grupy rówieśniczej i przyjaciół. Christopher Daddis uważa, że

rówieśnicy wpływają na rozwój autonomii nastolatków służąc jako miara, za pomocą której nastolatki mierzą akceptowalny lub normatywny poziom autonomii³.

Badania dotyczące autorytetów pokazują, że „nastolatki za znaczące uważają osoby, z którymi się przyjaźnią”⁴. Uważa się, że relacja rówieśnicza stanowi jedno z najznacześniejszych źródeł wsparcia w wieku dojrzewania.

¹ M. Kuhar, H. Reiter, *Towards a Concept of Parental Authority in Adolescence*, Center for Educational Policy Studies Journal, 2013, III, 2, s. 145-146.

² Tamże.

³ J. Smetana, J. Robinson, W. Rote, *Socialization in Adolescence*, Guilford Publications, 2014, s. 76.

⁴ Tamże.

Tak naprawdę często trwa przez całe życie, ponieważ więź, jaką zawiera się w młodości z innymi ludźmi, może przetrwać niejako „na zawsze”. Z drugiej strony, relacja ta może oczywiście być destruktywna, a konsekwencje „presji grupy rówieśniczej” są niekiedy wręcz tragiczne.

Nie sposób przy tym nie zauważyć, że w wieku nastoletnim wielu młodych ludzi przestaje uważać rodziców za główne źródło własnych wartości i wiedzy o świecie. Tradycyjnie określa się to zjawisko mianem „buntu młodzieży” lub wspomnianego „konfliktu pokoleń”. Jednak uważa się też często, że bunt nastolatków jest czymś zupełnie normalnym. Helena Liberska twierdzi słusznie, że

z rozwojowego punktu widzenia błędem byłoby uznanie wszystkich zachowań młodzieży, będących manifestacją niezadowolenia z zastanej rzeczywistości, za przejawy wykolejenia⁵.

Dorośli powinni więc starać się zrozumieć jego przyczyny i mechanizmy, także w sytuacji, kiedy młodzi ludzie podejmują zachowania ryzykowne. Dustin Albert, Jason Chein i Laurence Steinberg zauważyli, że

podejmowanie ryzyka w okresie dojrzewania występuje głównie w obecności rówieśników, a nie, gdy jest sam lub w towarzystwie rodziców⁶.

Kolejną instytucją, która od wieków ma aspiracje kształtowania tożsamości młodzieży jest Kościół. Badania w tym zakresie wykazują przy tym, iż

religijność jest odwrotnie powiązana z myślami samobójczymi, próbami samobójczymi i rzeczywistymi samobójstwami wśród nastolatków oraz działa jako ochronny wpływ przed samobójstwami wśród młodzieży zagrożonej wobec nich⁷.

Również religia

wiąże się z niższym poziomem depresji i beznadziejności, co sugeruje, że ma dodatkowy pośredni wpływ na ryzyko samobójstwa⁸.

Nie ulega jednak wątpliwości, że w ostatnim okresie, z wielu powodów, znaczenie księży, religii i Kościoła w życiu młodzieży znacząco maleje.

Ogólnie można stwierdzić, że przedstawione powyżej autorytety tracą współcześnie na znaczeniu. Zastępowane są w pewnym, a niekiedy decydu-

⁵ H. Liberska, *Specyfika kształtowania się tożsamości współczesnej młodzieży. Z zagadnień psychologii rozwoju człowieka*, tom I, Lublin 2007, s. 150.

⁶ J. Smetana, J. Robinson, W. Rote, *Socialization in Adolescence*, s. 76.

⁷ C. Smith, *Theorizing Religious Effects Among American Adolescents*, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 2003, XLII, 1, s. 17.

⁸ Tamże.

jącym stopniu przez postacie mass medialnych idoli. Idol w słownikowej definicji oznacza

osobę cieszącą się szczególną popularnością, bożyszcze pewnych kręgów publiczności oraz wyobrażenie, symbol bóstwa, bałwan, bożyszcze⁹.

Ten nowy rodzaj osób jest również uznawany za znaczącą „zastępczą osobę” w sytuacji nastolatków, którzy odczuwają zagubienie we współczesnej wieloznacznej rzeczywistości i „poszukują samych siebie”. Porzucają wówczas dawne autorytety i wzory osobowe; tworzy się w nich natomiast „kult idoli” jako źródła rekonstruowania własnej tożsamości. Wiele badań wskazuje na to, że idole są postaciami wykreowanymi przez „przemysł rozrywkowy”, mają charakter skomercjalizowany, a celem tej kreacji jest zdobycie uwagi ze strony milionów nastolatków. Jednakże, pomimo swojej pozorności i fikcyjności stanowią dla młodych ludzi postaci realne. Niekiedy występuje przy tym „obsesyjne uwielbienie idoli, gdzie młodzież nadmiernie zaangażowana jest w ich życie”¹⁰. Z czasem nawet zaczyna „przenosić je” na życie własne, niemalże postrzegać jej jako swoje.

W tym miejscu warto przedstawić model stworzony przez Lynna McCutcheona, Rense Lange’a i Jamesa Hourana, jaki opisali w książce zatytułowanej *Conceptualization and measurement of celebrity worship*. Rekonstruują oni etapy uzależnienia się nastolatków od nowych autorytetów (idoli) i przekształcania swojej tożsamości. Pierwszy etap nazwali „społeczno-rozrywkowy”, gdzie nastolatek nie identyfikuje się z idolem w sposób znaczący, jednak rozmawia o nim z innymi ludźmi. „Śledzi” go również w mediach społecznościowych. Drugi etap to „intensywno-osobisty”, w którym autorytet idola staje się coraz bardziej dominujący. Myślenie nastolatka zdominowane jest przez postać idola. Trzeci, czyli ostatni etap określili jako „ekstremalne uwielbienie”, gdzie możliwe jest wystąpienie nawet zachowań o charakterze patologicznym. Nastolatek jest wówczas w stanie zrobić dla idola „wszystko”¹¹. W takiej sytuacji własna autonomia się rozprasza i człowiek staje się marionetką wizualnych oraz medialnych wizerunków idola. Idol, aby zostać autorytetem dla nastolatków, wcale nie musi być perfekcyjny z jakiegoś konkretnego powodu. Może być tak zwanym „biernym agentem”, którego wypromowały mass media po to, aby „kupił sobą publiczność”. Osoby takie można podzielić na dwa rodzaje. Przynależność do pierwszego wynika z podejmowanej przez idola aktywności w przestrzeni mass mediów i kultury po-

⁹ K. Joniec-Bubula, *Obraz świata w procesie tworzenia się tożsamości: światopogląd i ideologia, Tożsamość Człowieka*, 2000, s. 207.

¹⁰ Tamże.

¹¹ A. Gromkowska-Melosik, *Taylor Swift – od skromnej „dziewczyny z sąsiedztwa” do bohaterki postfeministycznego świata*, *Studia Edukacyjne*, 2015, 36, s. 132.

pularnej (np. muzyce). Przynależność do drugiego rodzaju wynika z posiadanych cech osobowościowych. Niekiedy można mówić jeszcze o typie gwiazd, które z angielskiego nazywa się *quasar*. Swoją nazwę zawdzięczają gwiazdom z nieba, które przypominają. Młodzież uwielbia je paradoksalnie za to, że je uwielbia. Euforycznie projektuje na te osoby nadzwyczaj pozytywne cechy¹².

Zbyszko Melosik w swojej książce *Kultura popularna i tożsamość młodzieży* przedstawił – za Richardem Birgitem i Krugerem Heinzem-Hermannem – inny jeszcze podział gwiazd kultury popularnej. Pierwszym typem jest „gwiazda heroiczna”, o której mówi się, iż jest bohaterką, ponieważ pomaga innym ludziom na drodze do zrealizowania postawionego przez siebie celu. Drugi rodzaj to „gwiazda o nadzwyczajnych osiągnięciach”, która może być uważana za idola z uwagi na fakt, iż dokonała wielu ważnych rzeczy (np. w sferze muzyki, czy sportu). Kolejny typ idola jest bardziej związany z rynkiem muzycznym. Nazywa się go potocznie „gwiazdą, która kreuje swój styl”. To właśnie poprzez niego jest znany w świecie współczesnym. Pozwala mu to również stworzyć własną tożsamość, z którą utożsamiają się nastolatki. Dzieje się to poprzez przyjmowanie wyznawanych przez niego norm czy wartości. Staje się on dla nich wtedy ikoną. Czwartym typem jest „gwiazdorstwo przypisane”. Stanowią go idole wywodzący się z rodzin królewskich. Popularność zyskują natomiast poprzez zainteresowanie nimi paparazzi (śledzą ich oni i nie odstępują na krok, aby uwiecznić każdy szczegół ich życia). Piątym typem są „ikony fikcyjne”, występujące w takich produkcjach rozrywkowych, jak na przykład filmy typu Avengers lub podobne, które wydaje się Marvel Cinematic Universe. Młodzież identyfikuje się z postaciami superbohaterów, pragnąc posiadać ich magiczne cechy osobowościowe bądź fizyczne. Kolejny typ to „gwiazdeczki”, które w mass mediach pojawiają się „na chwilę”, a potem znikają ze sceny show-biznesowej, jakby ich nigdy nie było. Są to zatem idole, którzy występują w jednym programie, wydają jedną przebojową piosenkę lub grają główną rolę w jednym filmie. Jednak w pewnym, chociaż krótkim, okresie uzyskują widzialność „na miarę idola”. Natomiast niedługo później, kiedy nudzą się nastolatkom, zastępują je nowe postacie. Mają więc charakter niejako sezonowy. Siódmym, czyli ostatnim typem gwiazd są „celebryci”, którzy dłużej, a niekiedy bardzo długo utrzymują własną medialną i społeczną popularność. Swoją sławę zawdzięczają przypadkowi, zbiegowi korzystnych okoliczności, jednak potem podejmują (we współpracy ze specjalistami od wizerunku) świadome działania na rzecz podtrzymania swojej widzialności, również i poprzez kolejne skandale. Młodzież uważa ich za swoje autorytety w większym stopniu poprzez to, jak wy-

¹² A. Gromkowska-Melosik, *Ikony i idole popkultury. Taylor Swift i Barbie jako wzory ciała i tożsamości młodzieży*, [w:] *Wychowawcze i społeczno-kulturowe kompetencje współczesnych nauczycieli. Wybrane konteksty*, red. J. Pyżalski, Łódź 2015, s. 38.

glądają bądź jaki mają styl życia, niż przez pryzmat wyznawanych przez nie wartości lub osiągnięć (śledząc przy tym ich niekończące się przygody miłosne i wydarzenia z życia – np. Lady Gaga)¹³.

Warto również wspomnieć o podziale idoli, jakiego dokonali Richard Birgit i Krüger Heinz-Hermann. Pierwszym typem jest „idol tragiczny”, który umiera w sposób tragiczny lub popełnia samobójstwo, ponieważ nie podoba mu się dorosły świat, w którym żyje. Dzięki temu zyskuje sławę, a jego postać staje się kultowa dla nastolatków (np. Elvis Presley). Czasem zdarza się również, że nastolatki zaczynają praktykować ten sam sposób życia lub wybierają podobną samobójczą śmierć. Drugim typem jest „idol konserwatywny”, który zyskuje sławę poprzez posiadane talenty. Najczęściej bywają to sportowcy lub muzycy, którzy teoretycznie są zwykłymi ludźmi i prowadzą normalne życie. Jednakże, poprzez osiągnięcia w określonych dziedzinach, spopularyzowane w mass mediach, stają się osobami znaczącymi dla nastolatków. Trzecim typem są „idole rebelianci”, buntujący się przeciw normom i zasadom funkcjonującym w świecie. Ich bunt nie przynosi jednak żadnych pozytywnych rezultatów i nic nie zmienia w świecie, w którym żyją. Jednakże, jest on źródłem ich popularności. Ostatnim typem jest „postludzka gwiazda”, która świadomie pragnie zdobyć wielbicieli, na przykład w świecie muzyki, a czyni to dzięki specjalistom z show-biznesu. Często jednak wyznawane przez nią wartości, styl życia i wizerunek nie zgadzają się z tym, jak żyje naprawdę¹⁴.

Dodam, że istnieje oczywiście różnica między samym pojęciem „idol”, a „autorytet.” W większości przypadków

fascynacja idolem opiera się na jego wizerunku, a więc sposobie, w jaki jest on przez fana subiektywnie postrzegany, jak również sposobie, w jaki idol sam siebie przedstawia¹⁵.

Obie te kategorie stanowią jednak wzór do naśladowania, gdzie autorytet jest

wzorem racjonalnym, wcześniej już sprawdzonym, natomiast idol jest wzorem nieracjonalnym, któremu człowiek ufa, nie zastanawiając się nad tym głębiej¹⁶.

Nastolatki nie widzą jednak różnicy; identyfikują się z idolem i stają się on dla nich wzorem do naśladowania. Jednakże, w praktyce idole zwykle

¹³ Z. Melosik, *Kultura popularna i tożsamość młodzieży. W niewoli władzy i wolności*, Kraków 2013, s. 263.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ S. Steinberg i in., *Contemporary Youth Culture: An International Encyclopedia*, 1, London 2006, s. 305.

¹⁶ Tamże.

szybko przemijają, natomiast „prawdziwy” autorytet może zostać z nastolatkiem już do końca życia. Podsumowując, można więc stwierdzić, że idole to

zwykli ludzie, wyolbrzymieni i zaprojektowani przez środki masowego przekazu, zmagazynowani w postaci obrazów w umysłach milionów ludzi, którzy nigdy ich nie spotkali, nigdy z nimi nie rozmawiali i nigdy ich nie widzieli na żywo¹⁷.

Sama zaś „idolizacja” to proces identyfikacji nastolatków z idolami i rekonstrukcji własnej tożsamości. Jednakże, obsesyjne uwielbienie idola wpływa na młodzież destrukcyjnie. Przestają mieć nad nim kontrolę i wcześniej czy później czeka ich wielkie rozczarowanie¹⁸.

Dorośli najczęściej nie akceptują rosnącej roli idoli w życiu nastolatków. Uważają, że jest to zjawisko destrukcyjne, które ogranicza szanse życiowe i możliwości sukcesu. Często prowadzi do nihilizmu w sferze wartości. Przytoczę w tym kontekście dwa przykłady. Pierwszy dotyczy przekształcania ciała nastolatków – na wzór ciała idola, z którym się porównują. Dzieje się to za sprawą mediów, które często ukazują zdjęcia pseudo- „idealnej sylwetki”. Może być ona – jak się twierdzi – źródłem zadowolenia z życia, a nawet szczęśliwości. Robert Burns w swojej książce *Konsep diri: Teori pengukuran, perkembangan, perilaku* (*Selfconcept: Theory, measurement, development, behavior*) uważa, iż prowadzi to do idealizowania określonego, posiadanego przez idola ciała, a w konsekwencji często do działań destruktywnych wobec własnego ciała, których najlepszym przykładem są zaburzenia odżywiania¹⁹ (lub poddawania się, również poprzez osoby w młodym wieku, zabiegom chirurgii estetycznej). Szczególnie zjawisko takie pojawia się u kobiet, które porównują swoje ciała ze szczupłymi ciałami celebrytów²⁰. Skutkiem tego jest niska samoocena i depresja, a także anoreksja, bulimia i szereg innych zaburzeń. Gregory Fouts i Kimberley Vaughan wykazują przy tym, że

istnieje różnica w przedstawieniu postaci [odmiennych płci] w telewizji, ponieważ ukazują, iż kobiety będą [społecznie] karane za posiadanie nadwagi, podczas gdy mężczyźni nie²¹.

W takim toku myślenia, konsekwencje nieosiągnięcia idealnej sylwetki wydają się znacznie bardziej widoczne dla dziewcząt i kobiet niż chłopców

¹⁷ K. Joniec-Bubula, *Obraz świata w procesie tworzenia się tożsamości*, s. 207.

¹⁸ Y. Jamilah, N. Nurhudaya, N. Budiman, *Profile of Celebrity Worship Tendency Among Adolescents*, Journal of Education and Human Resources, 2020, I, 1, s. 62.

¹⁹ K. Tresna, M. Sukamto, M. Tondok, *Celebrity worship and body image among young girls fans of K-pop girl groups*, Humanitas Indonesian Psychological Journal, 2021, XVIII, 2, s. 101.

²⁰ Tamże.

²¹ A. Suplee, *The Effects of Appearance-Based Reality Shows on Body Image*, Loma Linda University, 9, 2014, s. 15.

i mężczyzn. Niekiedy świadomie propaguje się ideał superszczupłego ciała. Idole mają również wpływ na styl życia młodych ludzi i podejmowanie przez nich zachowań ryzykownych. Może to dotyczyć na przykład zażywania narkotyków, picia alkoholu lub palenia tytoniu. Badania zdrowia publicznego udowadniają przy tym, iż zachowania patologiczne występują jednocześnie, w znaczeniu – zwykle więcej niż jedno. Zatem,

młodzież, która uczestniczy w jednym rodzaju ryzykownych czynności, to prawdopodobnie zaangażuje się również w inne rodzaje działalności związanej z ryzykiem²².

Można w tym miejscu dodać, że niestety mass media eksponują często w pozytywnym kontekście bardzo mocno ryzykowne czy wręcz patologiczne zachowania idoli, a nastolatki je naśladują, co w oczywisty sposób wpływa destruktywnie na ich tożsamość i życie²³.

Nastolatki mogą mieć również skłonność do narcyzmu. Pojawia się wtedy, gdy

po spotkaniu się z idolem i zobaczeniu jego mocnych cech, poczuja, że mają [jak im się zdaje] niezwykle zdolności, skoro przejawiają podobne²⁴.

Szczególnie w odniesieniu do edukacji szkolnej nadmierna identyfikacja z idolem może prowadzić do słabszych wyników w nauce i spowodować blokowanie rozwoju. Istotę relacji z idolami można zatem zawrzeć w cytacie: „Potrzebuję cię, a ty potrzebujesz mnie²⁵. Opiera się czasami na bardzo krótkim, a niekiedy długotrwałym, ale zawsze pełnym pasji, czy nawet obsesji subiektywnym związaniu się z drugim człowiekiem. Wielu badaczy uważa, że nastolatki chcą „w ekstremalny sposób podkreślić swoje zaangażowanie i podporządkowanie swojemu idolowi”²⁶. Niestety, w ostateczności takie zaangażowanie się może prowadzić do urojeń. Nastolatki często uważają też, że czują, że ich idol jest

właściwą osobą pożądaną jako partner lub kochanek, ponieważ ma charakter, wygląd i osiągnięcia, których jednostki oczekują od swojego partnera²⁷.

---

²² M. Flynn i in., „Let’s Get This Party Started!”: An Analysis of Health Risk Behavior on MTV Reality Television Shows, *Journal of Health Communication*, 2015, 20, s. 1383.

²³ M. Thakkar, K. Lortie, *Effects of Idols in Youths*, *INOSR Arts and Management*, 2020, VI, 1, s. 45.

²⁴ Y. Jamilah, N. Nurhudaya, N. Budiman, *Profile of Celebrity Worship*, s. 65.

²⁵ M. Weilandt, *The Imaginary World in the Fan – Music Idol Relationship. Selected Contexts of Contemporary Values of Pop Culture*, Gdańsk 2015, s. 100.

²⁶ Tamże.

²⁷ Y. Jamilah, N. Nurhudaya, N. Budiman, *Profile of Celebrity Worship*, s. 65.

Zatem, młodzi ludzie zamiast kreować swój romantyczny związek, wybierają miłość do osoby całkowicie jej nie znającej. Czasami dochodzi do sytuacji, w której młodzież uważa że ich idol „należy do nich i nikt nie może wyrwać lub posiadać ich idola”²⁸. Wiele osób „wpada w histerię, gdy widzą lub słyszą imię swojego idola”²⁹. Tracą autonomię i kontrolę nad swoim życiem. Stają się równym pozorem, jak ich idol.

Poniżej podejmuję, świadomie, próbę fragmentarycznej rekonstrukcji roli idola w życiu młodzieży współczesnej – na przykładzie Justina Biebera. Ten kanadyjski artysta urodził się 1 marca 1994 roku w miasteczku Stratford, leżącym w stanie Ontario w Kanadzie. Swoją karierę rozpoczął od szkolnego konkursu talentów, w którym wystąpił mając dwanaście lat. Zajął w nim drugie miejsce, ale wkrótce podbił świat i stał się „numerem jeden” wśród popularnych piosenkarzy muzyki pop. Po konkursie mama Justina zaczęła prezentować jego występy na portalu YouTube. Śpiewał tam piosenki takich artystów, jak na przykład Michael Jackson czy Stevie Wonder. Dzięki temu stał się internetową sensacją. Po kilku miesiącach zauważył go producent muzyczny Scooter Braun (Justin Bieber swoim śpiewem oczarował też znanego rapera Ushera). W konsekwencji, Island Records podpisało z nim kontrakt na dwa lata, które w ostateczności zmieniły się w wieloletnią karierę muzyczną. To ona dała piosenkarzowi wielką popularność i przekształciła się w „Bieber Fever”³⁰. Jednocześnie warto zauważyć, że nawet jeśli Justin jest teraz globalną gwiazdą, to

Kanada wciąż zyskuje korzyści jako jego kraj pochodzenia, a Stratford jako miejsce zamieszkania również zaczęło być bardziej popularne³¹.

Wszystko to dzieje się dlatego, iż narodził się tam celebryta, nawet jeśli już tam nie mieszka. Kanada używa Biebera jako symbolu, aby przyciągnąć zwiedzających. Jest on pewnym mitem, o którym kraj może opowiadać³².

Amerykański tygodnik muzyczny „Billboard”, stworzył listę najbardziej popularnych piosenek Kanadyjczyka, które stanowią jedno ze źródeł „Bieber Fever”. Najbardziej znany wszystkim osobom, nawet nie słuchającym Justina na co dzień, będzie utwór *Baby*. W serwisie YouTube odnotowano aż 2,7 miliarda jego odtworzeń. Piosenka została wykonana, wraz z raperem Ludacrisem, dwanaście lat temu. Rok później Justin zaśpiewał z młodym Jadem

²⁸ Tamże, s. 64.

²⁹ Tamże.

³⁰ Oficjalna strona internetowa Biography <https://www.biography.com/musician/justin-bieber> [dostęp: 18.02.2022].

³¹ J. Alexander, K. Bronk, *(Extra)Ordinary?: The Concept of Authenticity in Celebrity and Fan Studies*, Wydawnictwo Brill, 101, Leiden 2018, s. 52.

³² Tamże.

Smithem *Never Say Never*. Kolejną piosenką, której liczba wyświetleń sięga 3,5 miliarda jest *Sorry*, nagrana sześć temu, a wraz z nią, w tym samym czasie, piosenkarz wydał kolejne popularne utwory, takie jak *What Do You Mean?* (2,1 miliarda wyświetleń) oraz *Love Yourself* (1,6 miliarda wyświetleń). W tym samym czasie pojawiła się piosenka *Where Are Ü Now* (1,2 miliarda odtworzeń). Głównymi wykonawcami są tutaj jednak „Skillexa and Diplo”, a Justin wystąpił w niej tylko gościnnie. Przy okazji tej piosenki warto dodać, że piosenkarz do wykonywania swoich piosenek zaprasza często innych bardzo popularnych wykonawców, co zwrotnie zwiększa popularność jego samego. Oprócz utworów wcześniejszych, można wymienić również piosenkę wydaną cztery lata temu *I'm The One*, w której wystąpił gościnnie, bowiem należy ona w rzeczywistości do DJ'a Khaleda, a wraz z Bieberem wystąpili w niej również Quavo, Chance The Rapper oraz Lil Wayne. Posiada ona 1,6 miliarda wyświetleń i sytuuje się na liście najbardziej popularnych piosenek Justina. Występując w ten sposób, idole wzmacniają wzajemnie swoją pozycję na „rynku” kultury popularnej i potwierdzają swój status jako idoli. Miliard wyświetleń ma również piosenka wydana pięć lat temu, czyli *Cold Water*, w której Justin wystąpił jako gość specjalny. Wydał ją Major Lazer, a prócz Biebera śpiewa w niej również MØ. Tyle samo odtworzeń ma utwór, napisany w tym samym czasie co poprzedni, to znaczy *Let Me Love You*. Również tutaj należy odnotować innego twórcę, którym jest DJ Snake, natomiast Justin Bieber wystąpił w nim gościnnie. Wymienione powyżej wszystkie piosenki Justina Biebera mają ponad miliard wyświetleń. 997 milionów liczy, wydany dziewięć lat temu, utwór *Beauty And The Beat*, wraz z raperką Nicki Minaj, a zaraz po nim utwór z tego samego roku, tylko z 847 milionami odtworzeń, jakim jest *Boyfriend*. Zatem, można rzec, że Justin Bieber wykonał wiele popularnych piosenek, ale częściowo są to utwory, w których sam występuje gościnnie albo zaprasza do współpracy innych artystów. Można tutaj powtórnie stwierdzić, że jego popularność wzrasta im więcej występuje z innymi artystami, niż jakby miał wydawać piosenki samodzielnie³³. Fenomen Justina Biebera polega więc na tym, iż – przeciwnie jakby można było oczekiwać na początku jego kariery – nie stał się on (kilku)sezonową gwiazdą, lecz uzyskał status „trwałego idola”.

Justin Bieber może być dla nastolatków zarówno idolem, ale również stanowić autorytet – jako źródło rekonstruowania przez nich własnej tożsamości. Jednak aby zostać idolem, trzeba spełnić jeden podstawowy warunek – trzeba mieć swoich fanów. Bieber swoich fanów nazwał *Beliebers*, co łączy się z jego nazwiskiem oraz słowem *believer*, oznaczającym „wierny”. Zestawienie tych

³³ Oficjalna strona internetowa Alebilet.pl <https://www.alebilet.pl/blog/justin-bieber-10-najwiekszych-hitow/> [dostęp: 18.02.2022].

słów oznacza, że fani zawsze są obok Justina i nigdy go nie opuszczą (są niejako jego „wyznawcami”). Z czasem, kiedy piosenkarz zyskiwał coraz większą popularność, zaczęło pojawiać się „*Bieber Fever*”, czyli „Gorączka Justina Biebera”. Oznacza to ekstremalną ekscytację oraz identyfikację z Justinem Bieberem i taką obsesję na jego punkcie, jaką można uznać za zaburzenie. Zjawisko to określa się nawet mianem „infekcja apokaliptyczna”, która wyraża się również poprzez „wysokotonowe krzyki, popadanie w histerię oraz naśladowanie celebryty”³⁴. Przykładem może być tutaj noszenie tych samych ubrań bądź takiej samej fryzury (w celu zobrazowania można podać tutaj przykład 33-letniego mężczyzny, który wydał 100 tysięcy dolarów, aby za pomocą operacji plastycznej wyglądać identycznie jak Bieber). Takie zjawisko tylko potwierdza rolę idoli w kształtowaniu tożsamości nastolatków. Potrafią zmieniać nie tylko ich system wartości i poglądy na świat, ale również wygląd³⁵.

Jednakże, Justin Bieber znany jest nie tylko z działalności wyłącznie muzycznej, ale także uczestniczył w wielu skandalach. Przykładem mogą być sytuacje, kiedy piosenkarz

został złapany podczas rzucania jajek na dom jego sąsiadów oraz ścigania się samochodem pod wpływem alkoholu bądź narkotyków³⁶,

co skończyło się jego osadzeniem na posterunku policji, skąd zabrał go jego menager Scooter Braun oraz piosenkarz Usher. Polecili z nim wówczas na Bahamy, aby Justin mógł „zastanowić się nad swoim dalszym zachowaniem”³⁷. Piosenkarz został także posądzony o ojcostwo nienarodzonego dziecka, jednak okazało się to próbą wyłudzenia od piosenkarza alimentów. Wszystkie nieodpowiedzialne zachowania Biebera nie miały jednak większego wpływu na jego popularność, a nawet „nakreślały” wręcz zainteresowanie jego postacią. Sam Bieber deklarował wielokrotnie zmianę swojego stylu życia. Po uzależnieniu od marihuany i nabawieniu się depresji, postanowił odmienić swój los. Umieścił zdjęcie z Kayne Westem na własnym Instagramie, na którym oboje modlą się do Boga. Podpisał obraz słowami:

Chciałem tylko trochę Was poinformować i mam nadzieję, że to, przez co przecho-
dzę, będzie z wami rezonować. Dużo się ostatnio zmagalem ze wszystkim. Po prostu
czuję się bardzo oddalony i dziwny. Zawsze do was wracam, więc nie martwię się.
Chciałem teraz tylko wyciągnąć rękę i poprosić was, abyście się za mnie modlili. Bóg

³⁴ Oficjalna strona internetowa Psychology Today <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-dolphin-way/201407/justin-biebers-influence-your-kids> [dostęp: 18.02.2022].

³⁵ Tamże.

³⁶ M. Green, *Celebrity Biographies – The Amazing Life Of Justin Timberlake and Justin Bieber*, Wydawnictwo Biography Series, 2015, s. 8.

³⁷ Tamże.

jest wierny, a nasze modlitwy naprawdę działają. Jestem teraz w najbardziej ludzkim sezonie, w jakim kiedykolwiek byłem i stawiam czoła moim rzeczom³⁸.

To właśnie po tych słowach wielu fanów jeszcze bardziej w niego uwierzyło. Niestety, jako mężczyzna Justin Bieber miał tak silny wpływ na nastolatki, że niektóre z nich zaczęły przejawiać pseudo- „depresję”, ponieważ nie chciały, aby ich idol był samotny w swoim smutku. Zaczęły nawet obarczać się winą, że nie były przy nim w ciężkich dla niego chwilach lub nie mogą nic zrobić, aby go pocieszyć. Po wyjściu z depresji piosenkarz zaczął przejawiać zachowania prospołeczne. Znany jest ze swojej działalności charytatywnej. Często odwiedzał chore dzieci w szpitalach. Działo się to bez używania kamer, aby czuły się one przy nim swobodnie. Pomógł również zbudować szkołę dla biednych dzieci, które chciały się uczyć. Wziął także udział w akcji „Make a wish”, gdzie podczas „Believe World Tour” co wieczór zapraszał na scenę inną chorą osobę. Dzięki temu stał się dwusetnym członkiem organizacji, która promowała owe wydarzenie. Sam Justin o zaangażowaniu w nią mówił, iż „Kocham odwiedzać te niesamowite dzieci i sprawiać, że się uśmiechają, to cudowne”³⁹. Oczywiście, celebryta dba także o swoich fanów. Zawsze, kiedy czekają na niego pod hotelem lub w kolejce na koncert, podchodzi do nich i robi sobie z nimi zdjęcia oraz obejmuje ich.

Warto również podkreślić, iż wiele tekstów Justina Biebera pobudza nastolatków do działania. Pokazują one, że bycie sobą wcale nie jest takie złe, jak się im zwykle wydaje. Przykładem będzie tutaj piosenka *Never Say Never*, w której piosenkarz pokazał, że jego fani nie powinni się nigdy poddawać, nawet jeśli świat wokół nich jest „okropny”. Mają także pamiętać, że ich marzenia na pewno się spełnią, jeśli naprawdę będą konsekwentnie dążyć do ich zrealizowania. Można to ukazać na przykładzie zwrotki z powyższej piosenki:

Możesz być kim tylko zechcesz, robić cokolwiek tylko chcesz, wszystko jest możliwe, po prostu miej wielkie marzenia i nigdy nie mów nigdy!

Kolejnym utworem z dobrym przekazem dla fanów jest na pewno *Believe*. Tutaj piosenkarz zachęca „Beliebers”, aby wierzyli, że wszystko jest możliwe. Dobrze obrazują to słowa:

Wierz w cokolwiek, ponieważ wszystko jest możliwe, możesz wierzyć w zostanie piosenkarzem, lekarzem albo wierzyć w Boga, po prostu wierz we wszystko.

³⁸ Oficjalna strona internetowa Biography <https://www.biography.com/musician/justin-bieber> [dostęp: 18.02.2022].

³⁹ Oficjalna strona internetowa platformy blogowej Medium <https://medium.com/@Sarah11jb/justin-bieber-is-a-great-role-model-and-inspiration-96203e1bd3e2> [dostęp: 18.02.2022].

Z kolei w piosence *Be alright* piosenkarz przekonuje młodych ludzi, aby uwierzyli w siebie i w przyszłość. W wywiadach Bieber wiele razy twierdził, że ta piosenka ma być lekiem na złe dni oraz psychiczne choroby. Warto także przywołać piosenkę *Pray*, która jest o tym, że ludzie powinni się modlić o zbawienie dla głodnych, bezdomnych albo tych, którzy umarli za kraj na wojnie. Zatem, jak bardzo dobrze można zauważyć, piosenki Biebera mogą stanowić wielką pozytywną motywację dla młodych ludzi⁴⁰. Oczywiście, istnieje szereg innych piosenek lub aktywności Justina, które mają również wielkie znaczenie dla nastolatków. W konkluzji można stwierdzić, że iż idol typu Justin Bieber może posiadać również pozytywny wpływ na kształtowanie się tożsamości nastolatków.

Justina Biebera, mimo że w dużej mierze jest komercyjnym i wystylizowanym wytworem mass mediów, trudno nazwać po prostu „plastikowym fikcyjnym” człowiekiem. Posiada on pozytywny potencjał, a o jego wpływie na nastolatków decyduje w głównej mierze ich własna osobowość i interpretacje jego osoby. Można tutaj, za Zbyszko Melosikiem, przywołać koncepcję „oddolnego nadawania znaczeń”, który wykorzystując koncepcję Johna Fiske pisze, iż w ramach kultury popularnej

źródłem tworzenia znaczeń nie jest wyłącznie tekst [kulturowy] sam w sobie, lecz także doświadczenia i pragnienia ludzi, którzy go intepretują⁴¹.

Postać Justina Biebera może odgrywać więc wielorakie role w kształtowaniu tożsamości młodzieży – również i pozytywne.

Na wielu ogólnodostępnych w Internecie forach internetowych swoje wpisy umieszczają fani lub przeciwnicy Justina Biebera. Można znaleźć tam wypowiedzi pozytywne, ukazujące piosenkarza i jego wszelką działalność w dobrym świetle. Również nie brakuje też negatywnych, deprecjonujących piosenkarza. Czasem wpisy są dość uderzające, a obsesyjne uwielbienie Justina Biebera – idola budzi zdziwienie. Przykładami mogą być takie wpisy, jak na przykład:

Mam gorszą obsesję. Na j. polskim, j. angielskim i na j. niemieckim mam cały zeszyt wypisany Justinem. A najgorsze jest to kiedy nauczycielka mówi coś do mnie a ja na to nie reaguję. Na religii słucham jego muzyki, zakładam kaptur i słucham muzy.

lub

O matko ja też po prostu nie wiem co bym dla niego zrobiła jest taki cudowny piękny anielski sexowny kochany i tak by było można wymieniać kocham goo !!!!!!!!!!!!!!!⁴².

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Z. Melosik, *Kultura popularna i tożsamość młodzieży*, s. 19.

⁴² Oficjalna strona internetowa Gazeta.pl https://forum.gazeta.pl/forum/w,3000,101380155,101380155,Justin_Bieber_.html?s=18 [dostęp: 20.05.2022].

Oczywiście, nie każdy fan prezentuje się w opisany powyżej sposób. Nie-stety jednak, poprzez właśnie takie wpisy wszyscy fani są niekiedy postrze-gani jako maniakalni wielbicieli Justina Biebera. Z kolei przykładem akcepto-walnego, moim zdaniem, wpisu może być:

Lubię go, naprawdę. Czemu? Za wiele rzeczy... Nie za jego wygląd, uwierzcie mi. Nie ,ja-ram' się nim, bo jest ładny, ma piękne oczy i ślit włosy. Chociaż to prawda, ja dostrzegam coś znacznie głębszego. Justin miał bardzo trudne dzieciństwo... Ktoś kto ma pełną rodzinę tego nigdy nie zrozumie. Ja rozumiem, bo jestem w podobnej sytuacji... Poza tym ma mądre teksty piosenek, oczywiście niektóre są czysto komercyjne, ale większość jest naprawdę życiowa. Oprócz tego ma prawdziwy talent, śliczny głos i bardzo dobrze gra na instrumentach⁴³.

Komentarz ten wskazuje, że fani nie tylko uwielbiają Justina Biebera jako piosenkarza, ale również cenią go za to, kim jest poza sceną. Doceniają, jak wygląda i jaką ma osobowość, a to najważniejsze kryteria u prawdziwych fanów. Na forach internetowych, jak wyżej pisałam, można znaleźć również bardzo krytyczne wypowiedzi. Na przykład:

Lękacie wszystko co pojawi się na rynku Amerykańskim, wszystko co bogate, co reklamowane... nie dostrzegacie prawdziwego talentu, prawdziwego kunsztu! jesteście puste bo nawet nie po-traficie uzasadnić dlaczego lubicie Bimbera. „Och bo ma oczka czekoladowe!” – czy to powód, dla którego Bimber powinien być na szczycie list przebojów????? Ogarnijcie się trochę! ja w waszym wieku wychowywałem się na Dżemie i Lady Punk... oni są kultowi! nie potrzebują zajebistych ciuchów, wypasionych w kosmos teledysków, żeby słuchały ich rzesze fanów! za-równo dekadę temu jak i dziś!!! lub “Za dziesięć lat nazwisko Bieber będzie kojarzyło się jedynie z trunkiem domowej roboty – Bimbrem!⁴⁴.

Takich i bardziej przykrych komentarzy na forum internetowym znajduje się znacznie więcej. Pojawiają się one, mimo iż osoby je umieszczające nie znają Justina Biebera i nie są świadomi, jaki jest naprawdę w realnym życiu. Zapewne opierają się tylko na plotkach usłyszanych z telewizji lub przeczy-tanych w Internecie. W konsekwencji nieustannych polemik między zwolen-nikami i przeciwnikami piosenkarza, na forach toczy się nieustanna „bitwa komentarzy”.

Jakie konteksty pedagogiczne można wyeksponować w trakcie interpre-tacji tego „tekstu kulturowego”, jakim jest Justin Bieber? Zbyszko Melosik w swojej książce *Kultura popularna i tożsamość młodzieży* wskazuje szereg pojęć odnoszących się do przekształcania tożsamości młodzieży. Szczególnie waż-na jest „pedagogika rdzenia tożsamości”, której celem jest niedopuszczenie do rozproszenia i fragmentaryzacji tożsamości opierającej się na

⁴³ Tamże.

⁴⁴ Tamże.

możliwości „wymiany” przez jednostkę tożsamości na zasadzie „w każdej chwili mogę stać się każdym”⁴⁵.

Nie uzyska się tego jednak bez „pedagogiki maksymalnej akceptacji podmiotowości i kształtowania poczucia własnej wartości”, o której Zbyszko Melosik również pisze w swojej książce. Ona ukazuje, że najważniejszy jest

szacunek do tożsamości młodego człowieka, bezwarunkowa akceptacja jego osoby oraz wzmacnianie jego dyspozycji do podejmowania własnych makrożyciowych i mikrożyciowych wyborów⁴⁶.

Ważne jest przy tym, aby młodzież posiadała zdolność do krytycznego myślenia i dystansu. Również i w zakresie swojej interpretacji idoli, w tym przywoływanego w moim tekście Justina Biebera.

BIBLIOGRAFIA

- Alexander J., Bronk K., *(Extra)Ordinary?: The Concept of Authenticity in Celebrity and Fan Studies*, Wydawnictwo Brill, 101, Leiden 2018.
- Flynn M., Morin D., Park S., Stana A., „Let’s Get This Party Started!”: An Analysis of Health Risk Behavior on MTV Reality Television Shows, *Journal of Health Communication*, 2015, 20.
- Green M., *Celebrity Biographies – The Amazing Life Of Justin Timberlake and Justin Bieber*, Wydawnictwo Biography Series, 2015.
- Gromkowska-Melosik A., *Ikony i idole popkultury. Taylor Swift i Barbie jako wzory ciała i tożsamości młodzieży*, [w:] *Wychowawcze i społeczno-kulturowe kompetencje współczesnych nauczycieli. Wybrane konteksty*, red. J. Pyżalski, theQ studio, Łódź 2015.
- Gromkowska-Melosik A., *Taylor Swift – od skromnej „dziewczyny z sąsiedztwa” do bohaterki postfeministycznego świata*, *Studia Edukacyjne*, 2015, 36.
- Jamilah Y., Nurhudaya N., Budiman N., *Profile of Celebrity Worship Tendency Among Adolescents*, *Journal of Education and Human Resources*, 2020, I, 1.
- Joniec-Bubula K., *Obraz świata w procesie tworzenia się tożsamości: światopogląd i ideologia*, *Tożsamość Człowieka*, 2000.
- Kuhar M., Reiter H., *Towards a Concept of Parental Authority in Adolescence*, *Center for Educational Policy Studies Journal*, 2013, III, 2.
- Liberska H., *Specyfika kształtowania się tożsamości współczesnej młodzieży. Z zagadnień psychologii rozwoju człowieka*, *Towarzystwo Naukowe KUL*, tom I, Lublin 2007.
- Melosik Z., *Kultura popularna i tożsamość młodzieży. W niewoli władzy i wolności*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2013.
- Oficjalna strona internetowa Alebilet.pl <https://www.alebilet.pl/blog/justin-bieber-10-najwiekszych-hitow/> [dostęp: 18.02.2022].
- Oficjalna strona internetowa Biography <https://www.biography.com/musician/justin-bieber> [dostęp: 18.02.2022].

⁴⁵ Z. Melosik, *Kultura popularna i tożsamość młodzieży*, s. 457.

⁴⁶ Tamże, s. 456.

- Oficjalna strona internetowa Gazeta.pl https://forum.gazeta.pl/forum/w,3000,101380155,101380155,Justin_Bieber_.html?s=18 [dostęp: 20.05.2022].
- Oficjalna strona internetowa platformy blogowej Medium <https://medium.com/@Sarah11jb/justin-bieber-is-a-great-role-model-and-inspiration-96203e1bd3e2> [dostęp: 18.02.2022].
- Oficjalna strona internetowa Psychology Today <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-dolphin-way/201407/justin-biebers-influence-your-kids> [dostęp: 18.02.2022].
- Smetana J., Robinson J., W. Rote, *Socialization in Adolescence*, Guilford Publications, 2014.
- Smith C., *Theorizing Religious Effects Among American Adolescents*, Journal for the Scientific Study of Religion, 2003, XLII, 1.
- Steinberg S., Parmar P., Richard B., Quail C., *Contemporary Youth Culture: An International Encyclopedia*, Greenwood Press, 1, London 2006.
- Suplee A., *The Effects of Appearance-Based Reality Shows on Body Image*, Loma Linda University, 9, 2014.
- Thakkar M., Lortie K., *Effects of Idols in Youths*, INOSR Arts and Management, 2020, VI, 1.
- Tresna K., Sukamto M., Tondok M., *Celebrity worship and body image among young girls fans of K-pop girl groups*, Humanitas Indonesian Psychological Journal, 2021, XVIII, 2.
- Weilandt M., *The Imaginary World in the Fan – Music Idol Relationship. Selected Contexts of Contemporary Values of Pop Culture*, Uniwersytet Gdański, Gdańsk 2015.